

Ірина Недошитко

*кандидат історисних наук,
доцент кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності*

Західноукраїнський національний університет (Тернопіль)

РОЛЬ ЦЕРКВИ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

Роль церкви у житті української діаспори у США важко переоцінити, оскільки це пов'язано принаймні із декількома чинниками: 1) релігійністю українського народу; 2) соціальним змістом діяльності Церкви, що окреслюється в умовах проживання українців за межами матірньої території; 3) історією української еміграції, яка є складовою Української церкви, що «...За Христовим покликанням, з'являлася ... на дорогах, щоб напоїти спраглих Словом Божим» [1, 5].

Соціальну значимість діяльності церкви можна зрозуміти з моменту виникнення перших релігійних структур закордоном. Свого часу греко-католицький єпископ Богачевський наголошував: «...без віри нема культури, а без культури народ не є народом!» [2, 76]. Варто зазначити, що у діаспорних громадах Церква ніколи не була «суто релігійною установою», вона слугувала і залишається центром організації суспільного життя, освіти, виховання дітей та молоді, культури та самозбереження, допомоги і благодійності.

Так, доля української еміграції закордоном тісно пов'язана із статусом Української церкви, позиціонування якої висновується із появою перших емігрантів. На другу половину XIX ст. припадає початок еміграційного процесу українців до США із Західної України, Галичини та Карпатської Русі як провінцій Австро-Угорщини. Серед цих емігрантів – велика кількість греко-католиків. Саме тому однією з перших на Північноамериканському континенті постала Українська католицька церква (УКЦ) – офіційна назва українців-католиків на поселеннях, яка водночас і до сьогодні залишається найбільшою та авторитетною серед автономних церков. На думку Степана Кияка, «...УКЦ завжди ішла за своїми дітьми на чужину в особах священників і єпископів, поділяючи долю і долю своїх духовних дітей, пов'язуючи з Батьківщиною, даючи їм духовне підкріплення, відіграючи роль духовної берегині українських душ» [3, 288–289].

Значне місце серед релігійних формувань українців-емігрантів у Сполучених Штатах Америки відіграє і Українська Православна церква (УПЦ) –

одна з перших церковних організацій православних українців поза межами України.

УАПЦ США була організована як невід'ємна частина УАПЦ, що відродилась в Україні у 1920-х р. [4, арк. 1]. Серед політичних емігрантів, які залишили Україну, був єпископ Іван Теодорович, що першим очолив Церкву, яка поступово збільшувалася і за рахунок колишніх греко-католиків, що відійшли від Московського Патріархату, і наступних хвиль переселенців.

Як і УАПЦ, УАПЦ США завжди була автокефальною. Про це вказано на початку конституції, що визначає її «...автокефальною» (незалежною) у всіх питаннях свого існування та уряду, і її права рівні з правами інших автокефальних церков» [4, арк. 1].

Окресливши організаційні засади побудови двох важливих конфесій серед українців США, варто звернути увагу на їхні функції та значення для української спільноти.

На думку сучасного дослідника Наталії Кочан, «...важко перебільшити значення інтеграційної функції українських церков у діаспорі. Вони стали не тільки ланкою, що єднала українців з батьківщиною, їхня діяльність сприяла консолідації української національної меншини в країнах поселення, гальмувала процес асиміляції» [5, с. 63].

Соціально-політичну функцію Церква реалізує шляхом розробки та вдосконалення своєї соціальної доктрини з урахуванням умов проживання у країні перебування; висвітлення доктрини в інформаційних виступах і зверненнях до народу; в проповідях священнослужителів, які коментують події, що відбуваються в світі, з позицій Церкви тощо.

Соціально-політичну роль Церква поєднує із здійснення навчально-виховної діяльності. Частина школярів вивчає основи релігії у «світських» школах, у недільних школах при церквах. Особливо цінними є здобутки й накопичений досвід для навчальних закладів такого типу в Україні, де система духовних центрів недостатньо розвинена, зокрема у православ'ї.

Так, від початку існування Церкви в еміграції, що є важливим для української громади, на Північноамериканському континенті створюються спеціальні навчальні заклади (колегії, семінарії, академії, університет), які забезпечують не тільки релігійний, а й національно-культурний розвиток українства. «Щоб наша Церква, що так відмінна від інших і так маркантно національна, вдержалася, треба їй – як наголошував Єпископ Костянтин Богачевський, започатковуючи у Стенфорді Український коледж, – провідної інтелігентної верстви, котра любила б цю Церкву та дорожила б усім, що українське. Треба виховати свою власну, свідому американсько-українську інтелігенцію, в першій мірі своє, свідоме, українське духовенство» [6, с. 16].

Важлива роль серед спеціальних навчальних закладів Української греко-католицької церкви як у діаспорі, так і в Україні належить Українському католицькому університету ім. св. Климента Папи, який заснував митрополит Йосип Сліпий у 1963 р. у Римі. В конституції цього навчального закладу зазначено, що дозволяється відкривати його філії там, де створені для цього належні умови. Так, у 1973 р. в Чикаго, в 1976 р. у Вашингтоні, а у 1977 р. у Філадельфії розпочали свою роботу відділи УКУ. Однак мрією митрополита Андрея Шептицького і патріарха УГКЦ Йосифа Сліпого та декількох поколінь галичан було те, щоб в Українському католицькому університеті навчалися студенти в Україні. Мрії церковних діячів здійснилися, коли в 1994 р. було розпочато будівництво університету, а в 2002 р. відбулося відкриття УКУ. Це єдиний у колишньому Радянському Союзі заклад, діяльністю якого є вишкіл освічених, духовно зрілих молодих кадрів для Церкви і України. В одному з виступів ректор УКУ отець Борис Гудзяк зазначив: «Я щасливий мати 600 випускників: 200 священників і перших жінок, які вперше за 1000 років християнства здобули диплом богослова на своїй землі» [7, с. 11].

Доброчинність є характерною рисою приватного життя як українців-емігрантів, так і Церкви загалом. Українська греко-католицька церква у США утримує суботні та недільні школи для дітей і юнацтва, опікується численними організаціями для молоді та дорослих, співпрацює з багатьма громадськими організаціями.

Як і Українська католицька церква, Українська православна церква в США «...ніколи не була просто церквою, але більше центром збереження та просування світської української культури та національної ідентичності» [4, арк. 1]. Створення церковної структури сприяло не тільки збереженню Церкви, а й розвитку культурних і національних надбань нашого народу на теренах США. Свідченням цього є Український музей етнографії і Бібліотека у Стенфорді, які заінкорпоровані в штаті Коннектикут як окремі культурні установи, але вони є невід'ємною частиною Стенфордської єпархії УГКЦ.

Значну роль у релігійному житті українців у Сполучених Штатах Америки відіграють протестантські церкви. Найчисельнішими є дві федерації: Всеукраїнське євангельсько-баптистське братство і Українське євангельське об'єднання в Північній Америці. Велику кількість послідовників має також П'ятдесятницьке братство Америки.

Аналіз діяльності українських церков у Сполучених Штатах Америки, та їх українотворчої місії свідчить, що вони є важливою складовою багатогранного життя діаспори, специфічним компонентом соціальної структури суспільства. Для релігії характерна комунікативна функція, яка полягає в підтримуванні зв'язків між віруючими шляхом створення почуття віросповідної єдності під час

релігійних дій, в особистому житті, сімейно-побутових відносинах, а також стосунках у межах різноманітних клерикальних організацій. Саме у такий спосіб українці залучаються до інтеграційних процесів у світі, в Україні та в громадах. Окрім цього, релігія впливає на розвиток, книгодрукування, малярства, музики, архітектури, збереження цінностей культури, нагромадження і трансформацію культурного досвіду, на формування й розвиток естетичних цінностей, на традиційні норми поведінки віруючих. Культурна функція Церкви полягає в культурному розвитку суспільства, а створювані духовні цінності збагачують не тільки релігійну, а й світську, загальнолюдську культуру, посилюючи українську самобутність. Отже, без жертвовної сподвижницької праці українського духовенства на Північноамериканському континенті було б не мислиме збереження національної самобутності українців, забезпечення їхнього духовного розвитку, культурного прогресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Климчак М. На стежках українсько-американської дипломатії / Свобода (США). 2008. 19 вересня. С. 5, 19.
2. Матейко Роман. Церква, як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства / Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник. За заг. ред. проф. Б. Лановика. Тернопіль: Економічна думка, 2000. С.70-76.
3. Кияк Степан. Українська діаспора як символ церкви-паломниці: проблеми і перспективи / Історія релігій в Україні. Науковий щорічник 2004. Книга 1, Львів «Логос», 2004. С.288-293.
4. Центральний державний архів зарубіжної україніки України (далі – ЦДАЗУ України). Ф.23 Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп.2. Спр.22 Протопресвітер Степан (Біляк С.М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк.
5. Кочан Наталя. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність / Політика і час. Київ, «Преса України», 1994. №2. С.62–71.
6. Роздольська Мирослава. Стенфордській єпархії – 50 років / Свобода (США). 2008. 14 листопада. С. 1, 16–17.
7. Осінні імпрези на користь Українського Католицького університету // Свобода (США). 2009. 27 лютого. С.11.